

1091N.URTEAN MUNGIA'KO ELEIZAN

Fortunio II izan zan Armentia'ko azkenengo gotzaiña. 1065n.urteetik 1087n.urtera iraun eban gotzain lez.

Onen urrengo Pedro Nazar izan zan Kalagurri eta Naxera'ko gotzaiña eta Bizkaia'n orduan jentetza asko ugartitu zan eta eleiza barriak sortu ziran.

Araba'n Bizkaia'n eta Gipuzkoa'n bizi ziran kristiñauak,Armentia'n gotzaiñik ez eukelako,Kalagurri'ra deitu eben euren eleizak sagaratzeko,ango gotzaiña zala-ko urren eukena.

Armentia'ko azkenengo gotzaiña oraindiño bizi zala,1091n.urtean ,Pedro Nazar edo II Fortunio Armentia'ko gotzaiñak esan eutsolako edo erritarrak deitu eutsoelako,Arabako gotzaindegira etorri eta eleiza batzuk sagaratu ebazan,onein artean Mungia'koa.

Kalagurri'ko gotzaiñak maltzurkeriz sartu zirala Armentia'ko gotzaindegira diño edeslariak: "Usurparon la sede de Armentia".

GAMIZ'KO KAFRANGA ETXEA

Antxiñako gauzai buruz Euskalerrria'n daukagun isiltasuna,mingarria da.Ez dago munduan olako isiltasuna daukan erririk,gureak lako agiritegi urriak daukazenik.

Gamiz deritxon erritxuan antxiñakoa da Kafranga baserria,gure jaunerrian diran baserrien artean zarrenetari-koa.

XVI gizaldira arte zutunik egoan Gamiz'en, bere egoe-rea jauskorra izan arren,torre-etxe bat arrizko iru age sendoren gaiñean eta olako age baten irarrita ikurdia eukan: ponte edo bateo-ontzi baten gaiñean kurutze bat aukala eta orixe zan Kafranga etxeko leiñargien ikurdia.

Askok aztertu dabe ikurdi au eta euretatik askok irudi orrek zerbait agertu nai dauala diño,bear ba'da etxe orre-tan inguruko lenengo kristiñauen bateatze aundiren bat egin zala edo gitxienez katekumeno askok antxe bateoa artu ebela eta ori edestirako argi geratu daiten irarri zala ikurdi ori ezaugarri santu orreikaz.

Erritxuren bat izango zan lenengoa kristiñautzeari emen asierea emoteko,baiña ez dakigu zein,Gamiz ete da?

Eta noiz izan ete zan jazokizun aundi ori?

Ez dogu baieztan ez ukatzen jazokizun ori Gamiz'en izan zala.Ez dogu egiten basterik irudi eder ori or dagoa-la baieztatu baiño.Zalantza barik erlejiño-giroko jazoki-zun aundiren bat gogoratzen dauala be bai.

Pontea bera urez beterik,gaiñean dauan kurutzea eta eusten dautson eleizgizon baten besoa ba-dira zio esan doguna esateko eta aztertu daben askok eta aldi askotan esan dabena ez da egia izateko indarbageko gau-zea.Gitxienez ez da gauza sinistu-eziña edo amets utzez-koa.

Kafranga etxe ori antxiñakoa dala Julian Zazo Ortega VII Fernando'ren izkuillu-zaiñak esan eban.Frantzisko

Piferrer eta Antonio Rajula'k,Nobiliario de los reinos y señorios de España liburuan IV,8'an diño esan doguna dana.

Dana dala,Gamiz erri apalarentzat izan beite oroigailu onen aintza,Euskalerrri osoan antzekorik be ez daukana. (Labayru,1,147).

EUSKALDUNAK SALAMANKA'N (1635)

1635n.urtean Alaba ta Eskibel'dar Pedro aldun nagu-siak batzarrean erabagi au eskatu eban:"Erki onetakoa eta Kortean Erregearen idazkari dan Etxabarri'tar Frantzis-ko'ri idatzi erki onetakoak eta Salamanka'n ikasle dira-nak babestu dagizala,irain aundiak artzen dabezelako ikertzaillearen aldetik,ikertzaille au andaluziatarra dala,orregaitik euskaldunai gorrotoa dautselako".

Barri au emoten dauan Huarte jaunak euskaldun ospe-tsu askoren izenak dakarz(irakasleak,ikasleak,otseñak, lekukoak eta abar) eta ango bizitzaren ikuspegi bat,gaur ezagutzen ez doguna, agertzen dau eta ikuspegi ori azter-tu-bearrekoa da gure erriaren edestira sartzeko,orreitariko askok an zeregin aundiak bete ebezelako

Huarte jaunak diñozan gauzak argiak eta biziak dira eta oso onuragarria da ori aztertzeko egiten dan lana,Oi-ñate'n 1918n.urtean agertu eta Salamanka'n 1920n. urtean agitaratu dana.

ITZEN JATORRIA ANTXIÑA

Achille Luchaire'k euskaldunen izen bereiziei buruz idatzi dauan liburuskun,XI,XII ta XIII gizaldiak kontuan artuta,euskeraz ezagutzen dan itz-jatorri edo etimologirik zarrena dakarsku

1044n.urtekoa da eta Gartzia Ennekones'en eskutitz baten dator,esaldi onetan"in loco qui dicitur arbea,id est, petra super petram",euskeraz:"arbea deritxon lekuan,au da, arria arriaren gaiñean".Au Leire'ko kartularioan dago, 91n.orrian.Itz-jatorri ori bitxia ta askatasunaz egiña da.

Beste agiri batzuk ikusten nenbillala,Mariano Arejita'k idatzi eban Aralar'eko santutegiari buruz dana artu dot eskuartearen eta lengoa baiño 28 urte zarragoa dan itz-jato-rria dakar:"... qui dicitur a rusticis aker çaltua et nos pos-semmus dicera de vero saltum irkorum".Euskeraz:arlo-teak esaten daben aker-çaltua eta guk esango geunken akerren saltua"

Ondo euskeratu ete eban euskaldun latin-zaleak?Aker bai,ondo dago,baiña "çaltus" zugaztia edo kortabasoa dala dirudi. (Arturo Kanpion).

Olazar'tar Martin'ek